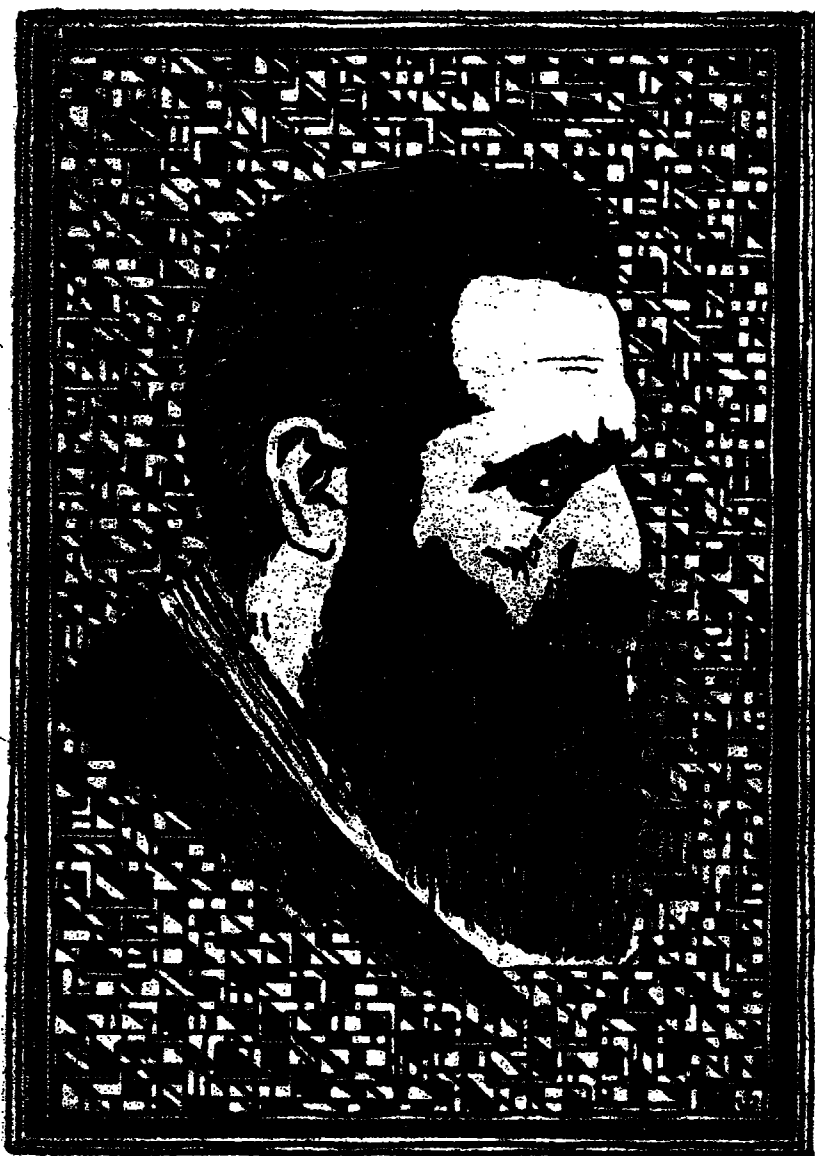

האנשים

בחוברת
מפרי עטם של:

ישראל אלדד
יוסף נדבה
זאב ז'בוטינסקי
משה אטר
גיורא גולדברג
שרה רפפורט
מ. בן-יוסף (הגר)
יוסף דוריאל
יורם אורעד
בנימין אקצין
משה בלע
שלום פתב
י. אבי-שב"י מאוד
(פולרביץ)
אריה בן-יוסף
משה דותן
יוסף פרידלנדר
י. עמוס
יוסף קיסטר

76

סתיו תשמ"ה
1984

80 שנה למותו של ד"ר בנימין זאב הרצל

(ראה עמ' 165 - 184)

ציור: יוסף שטיינר

במלאות 80 שנה למותו של בנימין זאב הרצל

הרצליאניות בימינו מהי?

ישראל אלדד

היש עוד הרצליאניות בימינו? הדרושה היא? הלא מן המקובלות, שעם הקמת מדינת ישראל נתגשמה ה"אגדה". יתירה מכן: דווקא מכיוון ש"נתגשמה" מותר כבר, או אף חובה היא, להתבונן בו, בהרצל, התבוננות מקרוב, אפילו מקרבה יתירה, אינטימית ממש, לעקוב אחריו עד לחדר מיטתו. כל זמן שחזונו היה אגדה, גם הוא חייב היה להיות אגדה, אפוף הילה חזונית, חולמנית, כדי שנלך, כדי שנחנך לאורו, לאגדתו. אך מכיוון שהאגדה הוגשמה, הבה ונראה את הבשר־ודם בלי הילה, בלי זוהר אגדתי וזמנטי, כמנהג הימים שלנו, ימי הערטל עד תום ובלי תום. הדור שלי, זה שנולד כבר אחרי מות הרצל, אך עודנו חי בימים אלה, שגם האגדה מתה – או לפחות שמנסים להמיתה – גדל על אהבת הרצל. אהבנו אותו על פי דמותו היפה, שניבטה מקירות בתים רבים, אולמות רבים, גלויות וכרטיסי ברכה ציוניים טובים, על פי סיפורים ששמענו. אחר כך על פי יומנים שקראנו. אני מדגיש יומנים של הרצל, אף יותר מאשר כתביו המדיניים. פשוט אהבנו אותו, ומי שזכה לאותו יום, שבו הובא ארונו ארצה והוטמן בהר הרצל, יישא זיכרון יום זה כאחד היפים בחייו, כיופייה של הדמות, כיופייה של האגדה, כיופיו של ההר, שבו נקבר, וממנו נשקפת ירושלים כולה. הכול היה זך כל כך, ולא היה, דומני, יום יפה מזה בתולדות מדינת ישראל, לא יום הכרזת המדינה, לא יום שחרור ירושלים, וודאי לא אותו ליל החלטת האומות המאוחדות, כשכל היישוב בריקודים, והלילה מכוּער מאוד. כשום פנים ואופן אינני רואה את הרצל רוקד עם העם שהוא בלילה ההוא, אף על פי שהוא... הרצליאני היה, ודווקא ביקש להקים את המדינה על פי "המשפט הציבורי הגלוי"... לא, לא היה זה יומו הגדול, יום ניצחונו, אך כשהביאו אותו למדינת ישראל עצמאית, וחיל הים וחיל האוויר מצדיעים לו, והעם עובר על פני ארונו בשקט מלכותי: זו הייתה אצילות הראויה לו. זה היה אחד הרגעים המעטים, שבו הרגשנו ממלכתיות יהודית מדי, באושר רב.

ועתה לממלכתיות זו, למדינת ישראל מבחינה הרצליאנית. האומנם היא

מאמרו של ד"ר ישראל אלדד, הפותח את מדור "ציונות" ב"ספר היוכל לכבוד ראובן הכ"ט" מובא ברשות ההוצאה לאור והמחבר.

הגשמת ה"אגדה" שרצינו בה, שהוא רצה בה? והרי רבים, אם לא הכול, מעוותים פנים בחיך מר או ציני למראה מדינה זו על עיוותיה. האם כך ראה אותה הרצל? או שמא ניתן לפטור את השאלה בתשובה הבנאלית, טריביאלית: שום אגדה איננה מתגשמת במלואה, יופי ושלמות רק באגדה מצויים וכו', מהפשטניות שאולי הן נכונות, אך ודאי אינן מנחמות – שהרי למרות שכל אחד ידע אמת זו, כל עוד אדם בצלם אלוהים הוא, אדם ולא בהמה, ממשיך הוא לטוות אגדות ורוצה ביפה, ושואף להגשמה על דעת האכזבות שבכל הגשמה.

בראש וראשונה והנורא מכל נורא: אותו כוח מניע חיצוני, אשר דחף את הרצל אל ה"אגדה" שלו, לא היה דווקא הכוח המניע הפנימי, האסתטי, שידובר בו להלן, כי אם פשוט: הסיטואציה של העם היהודי באירופה, צעקת ההמונים מחוץ לכותלי בית-המשפט בפאריס, שבו דנו את דרייפוס מאה שנה אחרי המהפכה הצרפתית: "מוות ליהודים!", לא לדרייפוס – ליהודים. אינני יודע, אם הושם לב לעובדה, שהרצל ממעט להתעניין ולדון באיש דרייפוס. ודאי היה גם הוא, כרבים טובים ישרים, שהבינו שזו עלילה, אף על פי שמלכתחילה לא היה כלל ביטחון מלא שדרייפוס איננו מרגל. וכי הרוזנברגים בימינו לא היו מרגלים? למה זה בלתי אפשרי? אלא שלא גורלו של דרייפוס עניין את הרצל, כי אם זו הסיטואציה היהודית מאה שנה אחרי המהפכה: "מוות ליהודים!"

את זה יש למנוע. לא את הצעקה, כי אם את המוות. את הצעקה באו למנוע הליבראלים למיניהם. הרצל רצה למנוע פשוט את מות היהודים באירופה, שהרי אם כך הדבר בפאריס, מה צפוי ב"קשייב"? והרי קשייב היא שהביאה את הרצל לבדוק אפשרות של אוגנדה. והרי הסכנה לחיי היהודים היא שמצווה עליו להתנגד לציונות נוסח אוסישקין: "אם אדוני" – כך הוא כותב אל אוסישקין – "יביא לארץ-ישראל עשרת אלפים יהודים כל שנה, וזה מאקסימום בדרך המעשיות, דרושות לנו תשע מאות שנה כדי להעביר את יהודי אירופה". והוא ידע, שאין לנו תשע מאות שנה באירופה. ועל כן גם אותו זעזוע שנזרעע לשמע דבריו של פליווה, השר הרוסי: "תמיד הייתי אומר לצאר אלכסנדר: אילו היה אפשר להטביע בים ששה מיליונים יהודים, היה טוב, אבל מכיון שאי אפשר..."

זה בער בו, בהרצל, ועל כן הוא גם משתמש בלשון "יציאת מצרים". יציאת מצרים, ולא "שיבת ציון" נוסח ימי עזרא ונחמיה. ואת זאת חייבים לזכור, כשמדברים על הגשמת האגדה שטווה אותה הרצל: מרינת יהודים. וכבר בזה, ובעיקר בזה, נפגמת אותה הגשמה. את העיקר, שלמענו נוצרה האגדה – החמיצה ה"הגשמה": היא לא הצילה את יהודי אירופה, שלבו של הרצל קרח ופקע למענם. זה פשוט מאוד. זה נורא מאוד, וזה אמיתי מאוד. עזובני על כן עם כל ההסברים המתוחכמים, הפסיכולוגיזמים והסוציולוגיזמים. מרוב עצים אין רואים את היער, מרוב עצות שוכחים את היער, והיער היה להציל משואה מיליונים. הוא לא ראה,

כמובן, כבשני גזים דווקא, אבל ראה כיליון, ורצה להציל מעל לכל. ועל כן הוא גם מספר בדפים האחרונים של יומנו על אחת מפגישותיו המדיניות האחרונות, עם שר-החוץ האוסטרי גולוכובסקי, האומר לו, שאם ידבר על אלפי יהודים, לא ימצא אינטרסנטים, אבל אם ידבר על הוצאת מאות אלפים, הו, זה יעורר עניין בעולם. למשל, שבע מאות אלף יהודי גליציה.

ועתה: מרבית מצוקותיה של מדינת ישראל (החיצוניות, גם הפנימיות) נובעות מאותו כישלון ציוני – או בלשון עברית ישראלית חדשה: אותו מחדל ציוני – שגם בן-ציון דינור בקובץ "השואה ולקחה" מודה בה בעוצמה מקטרגת, המחדל בהגשמת מטרתה. כי המטרה הייתה: מניעת השואה. ועל כן מקבלת אי-ההגשמה משמעות יותר רחוקה מאשר החטא לגבי אלה שניספו, כי זה פועל גם היום ובמדינה עצמה, כלומר אי-ההגשמה שוכנת ונמשכת ופועלת בתוך ההגשמה, בבחינת קללה ועונש. כל מחדל מתנקם עמוקות, גם אם למראית עין ולשעה מתקנים אותו. בייחוד אם המחדל איננו פרי מקרה, כי אם מום פנימי – שלא לומר חלילה: אורגאנו – בעם היהודי. כך ממש מתנקם מחדל יום כפור, מתנקם מדינית למרות הניצחון הצבאי. וכך לא נסתיימה מלחמתו של היטלר בעם היהודי למרות תבוסתו שלו ושל עמו.

ואין צריך לומר, ששארלאטאן היסטורי, פוליטי ומוסרי הוא כל מי שאומר שאי-אפשר להגשים מטרה זו של מניעה והצלה, ו"כל מה שניתן היה לעשות – נעשה", ו"אילו היה אפשר – היו עושים יותר", ו"היהודים לא רצו לעלות" וכו' וכו' מהטיעונים המצדיקים בדיעבד בדרך ההסברים האפוסטרווריים ובדרך הדטרמיניזם ההיסטורי, שכה היטיב להלעיג עליו שלום עליכם ב"פילוסופיה" של "אם זה כך, סימן שזה מוכרח להיות כך, שהרי אילו יכול היה להיות אחרת, ודאי היה אחרת".

משמע: הציונות אשמה במחדל הזה. לא "אגודת ישראל" מימין, ולא ה"פונד" משמאל, ולא האפורטוניזם היהודי באמצע. כל אלה לא נשאו באחריות, כי לא הכירו בהנחת-היסוד, בדיאגנוזה הציונית לגבי גורל הגלות. באחריות נושאים אלה שידעו את הדיאגנוזה, ולא תמיד ולא כולם פעלו על פי הכרתם זו, על פי מה שהתחייב מהכרתם זו, על כל פנים לא פעלו בפרופורציה הנכונה, בדחיפות הנחוצה, המוחצת ממש. והייתה סיטואציה משונה: זה האיש הרצל, ליבראל מהמאה הי"ט, ממש קלאסי בחינוכו הליבראלי, והוא עצמו איש האסתטיקה הספרותית, ההרמוניה היצירתית, מקפיד על צורה נאה, והנה הוא האיש שנדלק להגשמה ציונית – אמנם עדיין בגדר המחשבה הלגאליסטית – אך מהפכנית מבחינת תוכנה והגשמתה: יציאת מצרים – משמע העברת המונים, מיליונים, תוך שנים מעטות, במסודר, אך המונית. ואולם אלה ששלטו בפועל על ההגשמה הציונית היו רובם "מהפכניים" באופיים, בהשקפותיהם, חלקם אף מארקסיסטים,

כולם יחפנים, פרומי צורה וטכס, נטולי עניבות מדעת ומהכרה, רוקדי "הורה" פראית, חוצבי להבות אש בדיבורים וגם מגשימים אישינים בחלבם ודמם, רובם ככולם מתנגדי הציונות המהפכנית, ההמונית, רובם ככולם בעד עליות סלקטיביות, רובם ככולם תומכי הציונות האבולוציונית של חיים ויצמן, ורובם ככולם ממתנגדי ההתמרדות נגד אנגליה כמנדאטור, גם כשזו החניקה ממש את ה"עלייה" (מושג, שספק אם היה הרצל מסכים לראות בו דרך הגשמה של יציאת מצרים מודרנית). נורדאו וז'בוטינסקי, מתוך קבלת הדיאגנוזה הציונית ההרצליאנית, אף על פי ששניהם עדיין נעוצים בשורשי נפשותיהם וחינוכם בליבראליזם של המאה התשע עשרה, ניסו להציל, לחדש את כיוון ההגשמה נוסח הרצל, הצלה המונית, מתכנית נורדאו בשנת 1920 עד מאבק האבאקואציה של ז'בוטינסקי בשנות השלושים, אך נדחו על ידי ברית וייצמניזם תנועת העבודה הציונית-סוציאליסטית. ההגשמה הציונית המשיכה בדרך האבולוציונית "דונם אחר דונם" להגשים מטרה רבולוציו-נית בתקופה של התמוטטות מימין ומשמאל של המשטרים הקלאסיים, של המבנים החברתיים והמדיניים שהרצל היה בנם ואף מכבדם, כששדה ההגשמה הוא המזרח התיכון, שהיה נטול כל בסיס לגאליסטי, אירופאי, כשכל המושגים והרעיונות שהביאו עמם הציונים לא נקלטו בקרב אוכלוסיית הילידים (האנגלים אף לא ניסו לדבר אתם לשון זו, ורק הציונים התמימים עשו כך לאשליית עצמם ולהפתעתם, כשנתקלו בשנאה ו"אי הבנה"...) .

העם היהודי האירופאי נקרע בין גרמניה הנאצית ורוסיה הקומוניסטית, ומנהיגות ערבית לאומנית-פורעת מחזיקה בימינה בידי היטלר, ושמאלה בידי סטאלין. זה המשולש שנקלע לתוכו העם היהודי. בתוכו פעלה הציונות, והעם היהודי הזה הוא בעל-הברית (החדר-צדדית) של אנגליה איטית, אבולוציונית. יש לה זמן, יש לה מרחבים, יש לה לאן לסגת, יש לה שיקולים אימפריאליים – אמנם הם מוטעים. אבל "טעות גוי מותר" פירושו: לגוי מותר לטעות, לנו – לא. ואנו נגרים אחרי בעל-ברית זה, קצת מתווכחים אתו, עומדים על המקח כתגרנים, אך ללא שום פרופורציה למצבו האמיתי של העם היהודי, העומד על פי תהום. תהום, שלבו של הרצל ניחש אותה מדרייפוס אחר, מעשרות הרוגי קישינב.

זה הדבר המכריע, שיש לזכור אותו בכאב ולדעת אותו בשיקול אקטואלי מעמיק, כשמדברים על מדינת ישראל כהגשמת האגדה של הרצל. מבחינת המוטיבציה הרחופה, הגלויה הזאת, המדינה כלל וכלל לא הייתה מטרה, וודאי לא "מטרה סופית". היא הייתה כלי, טוב יותר, גם יפה יותר, אבל בראש וראשונה יעיל יותר, למען המטרה, שהיא: הצלת העם היהודי. זה היה פירושה של ציונות מדינית, בניגוד לזו המעשית, ואין צריך לומר לאותו אבסורד של ציונות "רוחנית" נוסח אחר-העם, זו הרוח הרעה של וייצמן ושל החינוך הפסבדו-ציוני בשנות ה"הגשמה". לא זו בלבד שיש לנו זמן, הרבה זמן, להגשמה אבולוציונית, כי אם

יותר מזה: בכלל אין צורך להעביר מיליונים, גם לא באלף שנה. אין סכנה לקיום היהודים בעולם המתקדם.

אל נשכח את מקומו המרכזי של הוגה דעות זה, אחד-העם, בציונות וביישוב. הוא נתן את בניין-העל ה"אידיאליסטי" הפסבדו-רוחני, הפסבדו-מוסרי, הפסבדו-יהודי, הפסבדו-ציוני, ל"מפעל ובניין" הציוני המתגשם לאט-לאט. אפילו ב"השומר הצעיר" המארקסיסטי אהבו וכיבדו את אחד-העם, זה סמל הבטלנות והאנאכרוניזם, כשם שגם בופר המיסטיקאי מצא חן בעיניהם. זו "יהדות", שהיו מוכנים לסבול אותה. הגשמה עצמית, אישית, עד כדי הקרבה, תאים קולקטיביים של עבודה למופת, ליופי, מפעלים של ממש בבניין הארץ, יצירת "יש" יהודי, גם כלכלי, (לא בלי סיבוסד מתמיד). כל זה נכון, כל זה — בתוספת שעשועים אידיאלוגיים דה-לוקס על פי תהום פעורה לרגלי מיליונים יהודים, אהדה יוקדת לרבולוציות רוניות טירור דם ממוסקבה ועד ברצלונה, אך "נשק טהור" ופאציפיזם ואבולוציוניזם עקרוני בהגשמת הציונות.

זאת הייתה הטראגדיה היהודית הגדולה. ואין כאן עניין של עיונים ועמדות עקרוניים בעד רבולוציה או נגדה, בעד סלקטיביות או העברה המונית, בעד פאציפיזם או בעד מלחמה — "מיליטאריזם" ר"ל. זו פשוט פונקציה של צרכים ושל זמן. הרצל היה קצר-רוח יוקד, אכול קדחת, לא מכיוון שמטבעו היה כזה; אדרבא, זה היה נגד טבעו הווינאי, אבל זה היה צורכו של העם היהודי. ומכיוון שהציונות לא פעלה לפי זה, הושמדו שישה מיליונים, שלמענם קצרה רוחו של הרצל. שעונו של הרצל היה הנכון. שעוניהם של וייצמן ובעלי-בריתו לסוגיהם בתנועה הציונית פיגרו, ועל כן רבו למיליונים חללינו באירופה.

אמרנו לעיל: אי-הגשמת הציונות ההרצליאנית של יציאת מצרים. במקום זה הדוגמה היא "שיבת ציון" מבבל. בלפור — כורש; וייצמן — נחמיה; אחד-העם — עזרא; "מי בו ליום קטנות, הבוז למתלוצצים" הביאליקאי הוא הימנון הסתדרות העובדים. כל אלה הם מגורמי האיחור בהצלה מן ההשמדה באירופה. אמרנו: היעדרם של ששת המיליונים האלה (שהיו לפחות מוכפלים היום כמותית, שלא לדבר על איכותם הגבוהה) הוא סיבת המשבר המדיני של מדינת ישראל, שהרי אין ספק שמרביתה של אותה יהדות היה פוטנציאל יהודי-ציוני, להיותנו היום פה קרוב לעשרה מיליון, אדירים ככול, וממילא בגדר עובדה בלתי-מעוררת. או אז, ורק אז, היה אפשר לדבר על הגשמת ההרצליאניות לפי שורש המוטיבציה שלה.

ועדיין אין זה הכול. הבעיה איננה רק עניין של העבר. היא עניין אולטרא-אקטואלי.

כי הפרובלמאטיקה ההרצליאנית חיה וקיימת, ורק הרוח ההרצליאנית, למרות

הלקחים, כמו נגוזה לא רק ממדינת ישראל, שאיבדה את תחושת האחריות לגורל העם היהודי, כי אם גם מהציונות.

הסיטואציה של העם היהודי בגלויות לא נשתנתה מהותית מאז הרצל. אדרבא, בעטייה של הדוגמה הגרמנית, החריפה. היום כבר לא יאמר שום שליט אנטישמי, כפי שאמר פליווה: "אילו היה אפשר" וכו'. היום יודעים: אפשר. המצב הסוציולוגי של יהודי הגלויות הוא ממש כפי שהיה בעבר, ולמרבית הפלא ("פלא" רק על פני השטח; למעשה אין כאן שום פלא, יש כאן חוקיות) אין הבדל בכך בין בריה"מ הקומוניסטית לבין ארצות-הברית הקאפיטליסטית: מעמד בינוני ומעלה, מתווכים ואקדמאים, חדירה לחברה הגויית אגב שמירה על גבול, גבול סמוי אך קיים. בשתי הארצות – השוויון המוצהר, אם זה הטוטאלי או זה הפלוראליסטי. אלא שבמקום "זקני ציון" באו "ציונות" ו"ישראל".

הרצל די היה ב"דרייפוס" אחר. ליהדות העולם היום, ואף למה שעדיין מכונה "ציונות", כנראה לא היה די בשישה מיליונים להסקת מסקנות חרימשמעותיות. וכשאתה מעז היום להעלות את רעיון פינוי הגלויות, העלאת מיליונים גם כצורך ישראל, גם כצורך הגלויות, הלא יסקלוך באבני לעג ובלשון ה"עובדות": "הלא הם אינם רוצים לעלות", הלא יש "ירידה", הלא יש "נושרים" וכו'. כאילו בימי הרצל עמד העם נכון לעלייה המונית, וכאילו לא כתב הרצל ביומנו, שהוא בטוח בכך, ששוב יתחדש מה שהיה במדבר בימי משה: יקומו תובעי "ניתנה ראש ונשובה מצרימה" ומעדיפי סיר הבשר. הרומנטיקן הזה, החזה ההזיות, יוצר האגדות, הכיר את העם הזה עד תוך תוכו, ובלי אשליות היה, ולא האמין שהעם כולו ייהפך בין-פוגרום לציוני. הציונות באה בשביל יהודים שאינם ציונים דווקא. זוהי חלר ציות, שליחות, (גם לא היה דמוקראט מושבע, הוא האמין בהנהגה סמכותית, לא דיקטטורה חלילה, כי אם ליבראליזם עם נופך אצולה, מכל מקום דמוקרטיה מודרכת "קצת"). והוא ראה את כישלונם של חובבי-ציון, וראה מיליונים מהגרים לאמריקה, ושמע קולות תבוסתניים מינימאליסטיים, לגלגניים בתוך מחנהו הציוני, ואף על פי כן לא התייאש, ורק חיפש את הכלים וגם בנה "קצת" מהם.

היום המחול הציוני הגדול הוא באבן תודעה הרצליאנית זו של המשך ההכרח בהגשמה ציונית נוסח הרצל: שוב ולמרות הכל – יציאת מצרים. משהו מזה היה רק עם המדינה, אבל מיד חלה דה-ציוניזאציה של מדינת-ישראל (ולא ידובר פה בסימפטומים המחרדים של שיבה לחובבי-ציון היקרים בתחום ההתנחלות בחלקי ארץ-ישראל, בחסות ממשלת ישראל, משמע בחסות כלי ממלכתי שהיה עיקר חזונו של הרצל, כשמקימים יישובים כמו בימי הטורקים... בהסוואות שונות). גם בקונגרס הנקרא "ציוני", הוא כבר מזמן "התגלדמן", משמע נעשה מין קונגרס יהודי עולמי, פונקציה ביורוקראטית נבובה, וגם בממשלת ישראל (בתירוך של ממלכתיות, שאסור לה להתערב) אין מעלים את הדגל הציוני לא מצד

ההתראה הגלויה על הסיטואציה היהודית בגלויות, ולא מצד התביעה והעשייה לפינוי תקיף של הגלויות, המצויות שוב על פי תהום, בין שמד והשמדה (סטאלין היה קרוב למעשה ממש ב־1950). האידיאולוגיה של דריקיום של גלות ומדינה היא השלטת גם בציונות ובמדינה. ואין צריך לומר, שעבר מן העולם גם הרביזיוניזם, שהיה בשנות השלושים נושא הדגל וגם נושא המעשה ההרצליאני (מור"מ מדיני על אבאקואציה אגב היענות ו"בעלי-ברית" ותכניות, שהיו קרובות למימוש והיו מתממשות, אילו לא הקדימה המלחמה לבוא). אין היום רביזיוניזם. "חירות" בלעה את שרידיו, וכל כולה היום מפלגה ליבראלית-לאומית, מעין ציונים כלליים ג', אם לדבר בלשון העבר (א' – היו פוזלים שמאלה, על כל פנים "יונים", ב' – קצת יותר ימינה מזה). בקיצור: סיטואציה הרצליאנית בגלויות. כלי הרצליאני מופלא – מדינת יהודים – ורק הרצליאנים אינם.

ועתה לבחינה השנייה במה שמכונה ציונות הרצליאנית, הבחינה האסתטית-אוטופית.

לא רעיון המדינה היה אוטופי. "אוטופיה" הלא פירושה "לא-מקום", וציונות פירושה ההפך מזה: מקום קונקרטי מאוד, מקום כהכרח, תנאי. אל נשכח, שאותו ביטוי מפורסם "אם תרצו אין זו אגדה" אינו לקוח מספר "מדינת היהודים" – שעיקרו היא אותה תכנית של יציאת מצרים, זה מפעל ההצלה על בסיס הדיאגנזה הקאטאסטרופאלית – כי אם מספר "אלטנוילאנד", שהוא רומאן דמיוני. ב"מדינת היהודים" בא לידי ביטוי הרצל הקודח, הבוהר, הרצל שנולק ונחרד מאימת "מוות ליהודים!". ב"מדינת היהודים" אין שום אסתטיזאציה, הרמוניזאציה. אך אלה ישנם ב"אלטנוילאנד". כאן פעל הסופר והאוטופיסט. זאת היא אגדה. זו מדינה יפה, הרמונית, פורייה, יצרנית, יש צדק סוציאלי, חן רוחני; בקיצור: כמעט כל מה שחסר במדינת ישראל. ואם לגבי כישלונה של הציונות עדיין אתה יכול להשתמש ולהטיל את האשמה על הגויים, על היטלר – מי אשם במחדל הגשמתו של "אלטנוילאנד"? וכי אין אנחנו רוצים בכך? ואם רוצים – למה זו עדיין אגדה? גם בקונצפציה של "יציאת מצרים", שהיא מטבעה מהפכנית, המונית, צמוד הרצל מטבעו ומטבע זמנו לחשיבה לגאליסטית, עדיין מתוך יחס של אימון למשפט בין-לאומי. ואל נשכח גם מומנטים אישיים: בנעוריו חשב על הנדסה כמקצוע, על מפעלים הנדסיים גדולים. למשל, חלם לעשות משהו דומה לתעלת סואץ, גישש בעיניו החולמות על פני האטלס, ומצא, שצריך לחבר את האוקיינוס האטלנטי עם האוקיינוס השקט, ואולי כשיגדל יחפור תעלת... פאנאמה. אך הוא לא נעשה מהנדס, אלא למד משפטים וגם איש תיאטרון היה. המשותף לכל אלה: שליטה ארגונית, פריצה מתוכננת, מבוזמת היטב ויפה. על כן גם יציאת מצרים אינה עניין לספונטניות. גם אותה יש לארגן, לכונן. משמע: אף על פי שהמעשה עצמו הוא

מהפכני, הרי ארגונו ותכנונו ישפיעו על היווצרות מדינה יפה כפי שהתבטא ב"אלטנוילאנד", באוטופיה. זה ודאי דבר רצוי, אך בעד הצלת העם היהודי הייתה דבר שבהכרח (ועדיין היא כזו), הרי עניין של "מדינה יפה" אינו עניין שבהכרח, ולא עניין של דיני נפשות. על פגמים שבמדינה דנים את החברה, מחפשים לתקן את החברה, להחליף את הממשלות, ואולי את צורת המשטר (מומים שבאופי, מלידה, קשה לתקן). אבל על עצם האיחור להקים את המדינה, להגשים לא את האגדה של "אלטנוילאנד", כי אם את ההלכה, את הכורח, שב"מדינת היהודים" — שהוא עניין של דיני נפשות — של שישה מליון נפשות לפחות, יש לדון את הציונות ואת דרכיה. ואל נשכח: משברים, הסתאבויות, מלחמות — מחוץ ומבית — עוברים על כל מדינה, אולם רק לגבי עצם קיומה של מדינת ישראל, עצם קיומו הממלכתי של עם ישראל, יש מערערים למעשה וגם להלכה, מבית ומחוץ. אם יש הסתאבויות בפרס, אין מי שיקום ויאמר: "לא ראויים למדינה", "אין למדינה עתיד". אבל לגבי מדינת ישראל — אומרים; וגם יהודים אומרים. ואפילו ישראלים אומרים. משמע, שאלפיים שנות גלות פועלות לשיתוק החוש הממלכתי — אם לא להעמיק ולש-אול: שמא לא נגרמה הגלות אלא בגלל היעדר החוש הזה? גם אז אין להכנע לכך, אלא שאז המאבק והניתוח חייבים להיות עמוקים יותר, שורשיים, ולכך, כנראה, התכוון גם הרצל, כאשר רשם ביומניו, שמחכות לו כל הצרות שהיו למשה רבנו, משמע שהאנטי-ממלכתיות פעלה כבר אז ועברה בתורשה. וגם זה, ואולי עדיין בראש וראשונה זה, הוא מתפקידיה של הציונות.

זה ההבדל היסודי שבין חזון "מדינת היהודים" כשהיא לעצמה ובין האוטופיה של "אלטנוילאנד", מדינה יפה.

עצם רעיון הקמת המדינה כצורך העם — אף כצורך העולם, כפי שהרצל מוסיף ומדגיש — הוא רעיון סופי, מוגדר, ברור, חד-משמעי, ועל כל פנים בציונות ההרצל-יאנית היה ברור וחד-משמעי, עד אשר באו חסלנים למיניהם וערפלו אותו, טשטשו ללא היכר, וזה היה כמו רפלקס גלותי, או בלשון אחרת: תנועת האמנסיפציה, שחלקים רבים בתוכה הונעו בכוחו של רצון ההתאבדות הלאומית, הסתננו, בליט ברירה, לתוך הציונות והחלו — וממשיכים כל חוגי "שלום עכשיו" — להגשים "אידיאה" זו של התחסלות לאומית דרך המדינה, המכונה ישראל. מדינה — מסגרת ממלכתית וחיים ממלכתיים בכל התחומים, פוליטיים, ביטחוניים, כלכליים, תרבותיים, לעם היהודי במולדתו ההיסטורית. אפשר להרחיב, אפשר — עד גבול מסוים — לצמצם את הגבולות, אפשר לשאוף להכיל בטריטוריה יהודית עצמאית זו את כל היהודים, את רוב היהודים וכו'. המטרה — סופית; בעוד שאותו אידיאל של "מדינה יפה" הוא, כמרבית וכמיטב האידיאלים, אין-סופי. שאיפה נצחית שאין להרפות ממנה, גם אם אינה כורח ביולוגי.

יתירה מזאת: אילו ניתן להגשים את מה שהיה בעיניו של הרצל כורח חיים – וזה הוכח בשישה מיליוני הוכחות – באותה דרך מתוכננת, מאורגנת מראש, שהרצל חלם עליה, ודאי היה ניתן לשוות למדינה זו פנים יפות יותר. אך זה לא ניתן, ולא כאן המקום לנתח למה זה לא ניתן, אם מטעמים אובייקטיביים – כי היה מלווה בקאטאסטרופות עולמיות (שתי מלחמות עולם, שתי מהפכות, מימין ומשמאל), ובימי קאטאסטרופות אין התכניות מתבצעות בסדר יפה – או שמא זה לא ניתן מטעמים סובייקטיביים, מנהיגות רעה או חוסר כישרון ממלכתי (אך למה לכל רוחות השמים והארץ?! למה זה נתן העם היהודי לגויים כוחות ממלכתיים גדולים?). העובדה היא: לא ניתן; ואירע לנו מה שאירע ליעקב אבינו שחיכה לאהובת לבו, לרחל, ובבוקר – והנה היא לאה. אך האם משום כך קם וגירש את לאה מעל פניו – כפי שאתה שומע אצלנו? "מכיוון שהמדינה לא יפה, או אף מכוערת כל כך, נרד, נעזוב, נתיאש". כי אחרי ככלות הכול, מה רע היה בלאה? האם לא העמידה שישה בנים ליעקב? ומדינת ישראל זו, וכי לא העמידה כבר עתה, למרות ההנהגות הרעות, למרות היעדר החושים הבריאים, למרות המלחמות, למרות הדיגרסיות מבית (מימין – "דת" נוסח נטורי קרתא; ולהבדיל מהם, משמאל קומוניסטים למיניהם, למסוותיהם)? ולמרות הרגיעה הזמנית בגלויות, זהב הגלות האמריקאית, האם לא גדלה מדינה זו לשלושה וחצי מיליוני יהודים, האם לא קלטה פי חמישה ממספר היהודים לפני שלושים שנה? איזו מדינה בעולם הייתה עומדת בגידול כזה, פי חמישה תוך שלושים שנה? וכי לא הוקם כאן אחד מפלאי עולם, צה"ל?

זה רחוק ממה שחלמנו? חלמו ציונים סוציאליסטים על עם עובדים שוויוני, חלמו אנשי ה"מזרחי" על מדינה יהודית, על פי תורה ומצוות, וחלמו וחלמו וחלמו כולם על מדינה בלי שכרות ופשע, כפי שהיו חיי יהודים בגלויות. וזה איננו! ואין זה מקרה שניכרת היום אם נוסטאלגיה לעבר אם נהייה להתחדשות דתית: הסתאבות החיים היום-יומיים מחוללת כיסופים וחיפושים אלה. היה לפנים ויכוח בציונות: נורמאליזציה או לא נורמאליזציה. מתנגדי ה"נורמאליזציה" טענו: וכי אנו היהודים, בעלי תרבות עמוקה וגבוהה, לא נועדנו לחיים יפים יותר מאשר הגויים על שיכוריהם, מנאפיהם, רוצחיהם? היום, על רקע המציאות שלנו אפילו ה"נורמאלי-זציה" נעשית... אידיאלית, שהרי נטלנו מן המקולקלים שבגויים, ולא נטלנו מן המתוקנים שבהם, ומי מדבר עוד על מדינה אידיאלית? הלוואי והיינו מדינה "נורמאלית".

להבין – אין פירושו לסלוח, בניגוד למקובל בפתגם. אפשר להבין, או להסביר א-פוסטריורי, מדוע בצוק העתים, בעליות המוניות, במלחמות מתמידות, גם בחוסר ניסיון ובהתקהות החושים הארגוניים, אין נחת בישראל בחיי יום-יום. ואכן, בשלב הנוכחי טוב אפילו להסיח את הדעת מן האוטופיה ההרצליאנית, מעם

סגולה. טוב בשלב זה לשאוף לנורמאליזציה תחילה. איך ביטא זאת מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, זה יריבו הגדול והנשכח של אחד-העם: "להיות גוי קדוש? כן, אך תחילה יש להיות גוי, אחר כך בא התואר".

רק מבחינת יסוד אחת יש לשמור על האנורמליה של מדינת ישראל, ובכך אנו חוזרים לאותה שכבת יסוד הרצליאנית: כשם שתנועת השחרור שחולל אותה הרצל לא הייתה תנועת שחרור נורמאלית, של עם החי בארצו ומתנער משלטון זר, כן מדינת ישראל איננה מדינה מבחינת עיקר ייעודה בעידן זה. מדינה נורמאלית היא פונקציה של טריטוריה והתושבים של אותה טריטוריה: מיטב הטוב למירב התושבים. מדינת ישראל היא היחידה בעולם, שהוקמה וקיימת לא בשביל תושביה, כי אם בשביל עשרה מיליון היהודים בעולם, שעדיין אינם תושביה, אך יהיו תושביה, אם מרצון, אם מאונס.

זו כל התורה הציונית ההרצליאנית עד עצם היום הזה. בלשון אחרת: אם הייתה הציונות מדינה בדרך, הרי המדינה היא היום הציונות בדרך, כלי ממלכתי להגשמת הציונות. והכול – החוקה, המשטר, הכלכלה, החינוך – הכול חייב להיות משועבד ממש למטרה זו. הרבה תלוי בתנאים חיצוניים, אולי אף בקאטא-סטרופה עולמית נוספת. אך העיקר: עלינו כציונים הרצליאנים במדינת ישראל לשלוט בכלי קדוש וחיוני זה כדי להגשים אגדה במלואה. וזה אפשר, וזה הכרח.

נבואה על גורל יהדות הונגריה

הייתי מוכן אמילו לוותר על היהודים ההונגריים, אילו ידעתי, שהפאטריסטיית שלהם תחסוך מהם את האסון האנטישמי. אין אני מספסר באסון. אבל הוא יבוא גם על היהודים ההונגריים בצורה ברוטאלית, וככל שיאחר לבוא, כן יהיה חמור יותר; ככל שיתחזקו, כן תהא צורתו פראית יותר. אין הצלה מפני האסון... בינתיים קמנו אנחנו, המשמשים מטרה לללעג, ובונים בית-מולדת בשביל בני-אדם, שהיום אינם רוצים לדעת עלינו דבר.

(מתוך מכתב של הרצל אל ר"ר ארנה מצי, בודאפט, 10.3.1903)